

Antropologia polityki i polityka w antropologii

Konferencja zorganizowana przez
Komitet Nauk Etnologicznych PAN
przy współpracy
Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej UAM
i Zakładu Etnologii Instytutu Archeologii i Etnologii PAN

Będlewo 18-20 maja 2009

SPIS TREŚCI

Słowo wprowadzenia Prof. dr hab. Aleksander Posern-Zieliński	7
Program konferencji	9

Spis referatów według kolejności wystąpień (z podziałem na sekcje)

SESJE PLENARNE

Dr Wojciech Dohnal Antropologia polityczna - w poszukiwaniu tożsamości dyscypliny	12
Prof. dr hab. Aleksander Posern-Zieliński Antropologia polityki między teorią a praktyką	14
Doc. dr hab. Iwona Kabzińska Etnolog w pajęczej sieci polityki	16
Dr Elżbieta Muciek Antropologia polityczna w programie studiów i badań politologicznych ..	18
Prof. dr hab. Zbigniew Rudnicki Ludy tubylcze w prawie międzynarodowym	20

SEKCJA I

STEREOTYPY, SYMBOLE I RYTUAŁY W EDUKACJI I POLITYCE

Dr Agnieszka Szczepaniak-Kroll Polacy a polityka w świetle spostrzeżeń poznańskich Niemców ze zbiorowości transnationals	22
Dr Agnieszka Chwieduk Kiedy „Francuz” pomaga „Polakowi”... Oblicza „lokalnej polityki” na przykładzie Piątkowej Ruskiej	24
Mgr Anna Romanowicz Wpływ standardów prawa międzynarodowego na działalność NGOs o charakterze feministycznym w Delhi	26

Mgr Agata Ladykowska Ciągłość i zmiana - rytuał szkolny i kreowanie tożsamości prawosławnej w postsowieckiej Rosji	28
Mgr Maria Hebisz Programy a funkcjonowanie edukacji w Peru na wybranych przykładach	30
Mgr Katarzyna Linda Teoria i praktyka polityki językowej w Katalonii	32
Dr Monika Grzelka Rytualizacja językowych zachowań politycznych (casus intelektualisty)..	34
Prof. dr Marek Gawęcki Polityka symboli. Kontrowersje wokół symboliki narodowej postsowieckich krajów Azji Środkowej	36
Dr Mariusz Marszewski Problemy konstruowania panteonu turkmeńskich bohaterów narodowych..	38
Dr Renata Holda Ambiwalencja kulturowa w antropologicznych badaniach polityki - legenda Józefa Piłsudskiego	40
SEKCJA II	
<u>TRADYCJA I TOŻSAMOŚĆ A WŁADZA I AUTORYTET POLITYCZNY</u>	
Prof. UAM dr hab. Ryszard Vorbrich Pigmeje Baka - polityka bez władzy i bez państwa	42
Dr Magdalena Krysińska-Kaluźna Prawo zwyczajowe czy zwyczajne bezprawie. Przypadek Huaorani	44
Dr Anna W. Brzezińska Dualizm polityki regionalnej - rzeczywistość kreowana a doświadczenia indywidualne	46
Dr Agnieszka Halemba Prywatyzacja życia religijnego w radzieckiej Ukrainie i jej współczesne efekty	48

Mgr Agata Maksimowska Polityka reprezentacji, tworzenie tożsamości a etnograficzne badania w Żydowskim Obwodzie Autonomicznym w Rosji	50
Prof. UL dr hab. Magdalena Śniadecka-Kotarska Partie etniczne w Ameryce Łacińskiej. Casus Boliwii i Ekwadoru	52
Dr Irena Kotowicz-Borowy Przywódcy szlachty okolicznej. Tradycje i współczesność	54
Dr Przemysław Hinca Od Rady do Prezydenta - współczesne oblicza tradycyjnych struktur władzy w stanie Himaćal Pradeś	56
Dr Krzysztof Trzciński Tradycyjne struktury władzywe współczesnej Afryce. Między wartościami rodzimymi a liberalnymi	58

SEKCJA III

KONFLIKTY I TRANSFORMACJE A ETNOPOLITYKA

Prof. dr hab. Arkadiusz Żukowski Transformacja ustrojowa w republice Południowej Afryki i jej kulturowe uwarunkowania	60
Mgr Joanna Pietraszczyk Chłopskie siły paramilitarne Peru i Gwatemali w procesach transformacji i rekonyliacji	62
Dr Maciej Ząbek Hutu i Tutsi. Czy ludobójstwo w Rwandzie może się powtórzyć?	64
Dr Veronika Belyaeva Specyfika etnopolityczna w Kalmucji. Współczesny chanat czy postsowiecka republika autonomiczna	66
Mgr Zbigniew Szmyt Zmierzch etnicznych autonomii. Sytuacja Buriatów w byłym Agińskim Buriackim Okręgu Autonomicznym	68

Dr Rafał Beszterda Polityczne uwarunkowania himalajskiego handlu przygranicznego między Indiami a Tybetem	70
Mgr Antonina Małowiecka Między polityką ekologiczną a ekologią polityczną (przykład Ladakhu). ..	72
Dr Paweł Ladykowski Gra w karty – karta narodowa jako stawka w państwowej polityce narodowościowej	74
Dr Andrzej Wierzbicki Etnopolityka jako przedmiot badań antropologii i politologii (na przykładzie Azji Centralnej)	76
Dr Łukasz Kaczmarek Etniczność i polityka w wielokulturowym Fidżi	78

SEKCJA IV

ANTROPOLOGIA I POLITYKA - UWARUNKOWANIA I UWIKLANIA

Dr Anna Szymoszyn „Stronniczość-objektywizm”. Uwikłanie polityczne w badaniach tybetologicznych	80
Mgr Natalia Bloch Antropologa uwikłanie w politykę. Badanie uchodźców tybetańskich	82
Mgr Ignacy Józwiak W czym zawinił antropolog? Auto-etnograficzne refleksje na marginesie polsko-ukraińskiego dialogu	84
Doc. dr hab. Ryszard Tomicki Wczesna antropologia i polityka w Nowej Hiszpanii (1531-1532)	86
Dr Joanna Bar Polityczne uwarunkowania antropologicznych i historycznych badań dziejów XX-wiecznej Ruandy	88

Dr hab. Krzysztof Gładkowski Idealizacja, ideologizacja, indoktrynacja: mit „ludu” w antropologii XIX i XX wieku	90
Dr Anna Kwaśniewska O badaniach etnologicznych z polityką w tle na Kaszubach i Pomorzu w XX-leciu międzywojennym	92
Prof. UŚz dr hab. Karol Piasecki Problem rasy w antropologii	94
Dr Marta Kania Relacje archeologii i nacjonalizmu - dyskurs przeszłości?	96
Dr Piotr Załęski O pożytkach interdyscyplinarności - antropologiczne spojrzenie w politologii (na podstawie badań w Azji Centralnej oraz na wsi polskiej)	98
SESJA PLENARNA	
Prof. dr hab. Michał Buchowski Krew i ziemia w polskich dyskursach politycznych	100
Dr Anna Malewska-Szałygin „Ludowe” wyobrażenia o władzy, państwie	102
Dr Karolina Churska-Nowak Symbolika demokratycznej sceny politycznej	104
Indeks nazwisk	106

Słowo wprowadzenia

Konferencja antropologiczna w Będlewie organizowana przez Komitet Nauk Etnologicznych PAN przy współudziale Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej UAM oraz Zakładu Etnologii Instytutu Archeologii i Etnologii PAN jest już drugim naukowym spotkaniem zwołanym w tym podpoznańskim ośrodku. Poprzednia konferencja (w r. 2008) poświęcona była problemom "komunikacji i dialogowi kultur", obecna natomiast dedykowana została kwestiom „antropologii polityki i polityce w antropologii”. Idea tego spotkania narodziła się w środowisku antropologicznym jako pierwsza większa próba stworzenia forum interdyscyplinarnej wymiany myśli i doświadczeń między antropologami zainteresowanymi kwestiami polityki a badaczami podobnych zjawisk rekrutującymi się ze środowisk politologicznych, socjologicznych, prawnych i stosunków międzynarodowych.

Debata taka jest ze wszęch miar potrzebna bowiem coraz częściej antropologowie poruszają kwestie o charakterze politycznym interesując się kulturowymi uwarunkowaniami życia politycznego, a z kolei wśród przedstawicieli nauk o polityce wyraźnie formuje się nurt studiów antropologizujących, wykorzystujący podejścia naszej dyscypliny do interpretacji zjawisk politycznych. W rezultacie z obu stron następuje stopniowe zbliżanie stanowisk, podejść, interpretacji sprzyjające wzrostowi zainteresowań dorobku nauk o polityce wśród antropologów i dokonań antropologicznych u politologów.

Ze względu na znaczne zainteresowanie tą problematyką organizatorzy konferencji zmuszeni zostali do dokonania selekcji zgłoszonych referatów, która to dokonana została pod kątem merytorycznej przystawalności prezentowanych tez do ogólnego profilu obrad. Zaakceptowane wystąpienia (w liczbie 50) zostały podzielone na kilka tematycznych bloków. Pierwszy z nich to referaty plenarne poruszające przede wszystkim problemy ogólne, a więc takie, które spotkać się powinny z zainteresowaniem większości uczestników. Dotykają one statusu antropologii polityki, uwikłań badacza prowadzącego tego rodzaju studia oraz kwestii zastosowań antropologicznego podejścia do interpretacji współczesnej polskiej sceny politycznej.

Pozostałe referaty (w liczbie 40) podzielone zostały na cztery zespoły, które obradować będą z konieczności równoległe. Blok pierwszy poświęcony został stereotypom, symbolom, rytuałom i edukacji w polityce. Drugi zespół referatów objął kwestie władzy i autorytetów politycznych widzianych przez pryzmat tradycji i tożsamości. Trzeci blok referatów porusza kwestie z zakresu polityki etnicznej (etnopolityki), konfliktów etnicznych (konfliktologii) i wielkich transformacji ustrojowych. Natomiast ostatni, czwarty blok grupuje wystąpienia ukazujące uwarunkowania i uwikłania badacza podejmującego się studiów nad problemami politycznymi.

O zawartości poszczególnych doniesień informują w przybliżeniu zawarte w tej broszurze abstrakty. Mamy nadzieję, że choć w części ułatwią one uczestnikom konferencji wybór tych referatów, które bliskie są ich osobistym zainteresowaniom.

Prof. dr hab. Aleksander Posern-Zieliński
Przewodniczący Komitetu Organizacyjnego

SESJE PLENARNE

Dr Wojciech Dohnal

Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej UAM Poznań

Antropologia polityczna - w poszukiwaniu tożsamości dyscypliny

Prezentowany tekst poświęcony jest przedstawieniu zmiennej refleksji antropologicznej nad polityką, sposobami jej konceptualizowania, ich kulturowym uwarunkowaniem oraz konsekwencjom poznawczym. Towarzyszyć temu będzie krótkie omówienie najważniejszych stanowisk teoretycznych i podejść badawczych wyrosłych na gruncie antropologii politycznej.

Nacisk położony zostanie na ukazanie ciągłości i zmiany w podejściu do polityki w klasycznych i współczesnych studiach antropologicznych.

Adres e-mail autora:

wdohn@amu.edu.pl

Prof. dr hab. Aleksander Posern-Zieliński

Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej UAM Poznań

Antropologia polityki między teorią a praktyką

Antropologia polityki (polityczna) powstała jako subdyscyplina (interdyscyplina) antropologii kulturowej już w klasycznym okresie jej rozwoju. Zarówno ewolucjoniści, funkcjoniści a także reprezentanci nurtów socjologizujących sporo czasu i miejsca poświęcali na studia nad strukturami i formami sprawowania władzy szczególnie w społeczeństwach pozaeuropejskich. W okresie kolonialnym tego rodzaju podejście po raz pierwszy nabrało cech praktycznych umożliwiając łączenie refleksji poznawczej z ocenami eksperckimi przydatnymi dla administracji. Tendencja ta nasiliła się znacznie w okresie bezpośrednio postkolonialnym i związana była z zainteresowaniem skierowanym na funkcjonowanie „tradycyjnych” struktur władzy w nowych warunkach ustrojowych. Współcześnie antropologia polityki ujawnia jeszcze bardziej wyraziście swe dwa komplementarne aspekty. Jeden z nich nastawiony jest na studia prowadzące do lepszego poznania i zrozumienia mechanizmów kulturowych uwarunkowań działań politycznych, drugi natomiast ściśle łączy się z wieloma wyzwaniami i problemami naszych czasów takimi jak np. konflikty etniczne, migracje i jej konsekwencje, dążenia do autonomii i secesji, powstawanie społeczeństw pluralistycznych pod względem kulturowym, religijnym czy językowym, wielkie transformacje ustrojowe, czy dążenia ludów tubylczych do zagwarantowania sobie należnych im praw. We wszystkich tych kwestiach antropologicznej identyfikacji problemu i jego interpretacji towarzyszy także refleksja praktyczna (ekspercka) nastawiona przede wszystkim na likwidację powstających napięć, ochronę praw grup słabszych, tworzenie mechanizmów międzykulturowej współpracy i poszukiwanie rozwiązań umożliwiających łączenie zasad demokratycznych z tradycjami lokalnymi. W tych wysiłkach antropologia polityczna bardzo zbliża się ku antropologii prawnej, jako tej dziedziny, która w jeszcze większym stopniu ma dziś potencjalny wpływ na regulację relacji społecznych między poszczególnymi aktorami sceny politycznej

Adres e-mail autora:

alpoz@amu.edu.pl

Etnolog w pajęczej sieci polityki

Odwolując się do wyników badań terenowych, przeprowadzonych w latach 2004-2007 wśród ludności polskiej mieszkającej w Republice Litewskiej, oraz do własnych doświadczeń badawczych (Litwa, Białoruś, Ukraina), chciałabym w swoim wystąpieniu poruszyć następujące kwestie:

1. Oczekiwania Polaków na Litwie wobec władz litewskich i polskich;
2. Różnice modelu państwa z punktu widzenia polskiej mniejszości i grupy dominującej;
3. Etnolog wobec polityki i spraw mniejszości;
4. Badania mniejszości etnicznych i narodowych w dobie poprawności politycznej;
5. Komu się można narazić, a komu przypodobać, badając mniejszości etniczne i narodowe?;
6. Czy badając mniejszości etniczne i narodowe można uniknąć „wejścia” w politykę?;
7. Doświadczanie polityki przez badanych i badaczy.

Adres e-mail autorki:
red_etno@iaepan.edu.pl

Dr Elżbieta Muciek

Zakład Badań Etnicznych UMCS - Lublin

Antropologia polityczna w programie studiów i badań politologicznych

Antropologia polityczna z niełatwym trudem próbuje zaistnieć jako równoprawna subdyscyplina naukowa antropologii (na podobieństwo choćby dobrze rozpoznawanej antropologii filozoficznej, której odrębności i przedmiotu badań nikt nie kwestionuje). W gronie samych antropologów jest traktowana raczej jako rodzaj refleksji antropologicznej, a nie jako osobna subdyscyplina. Powodów tego stanu rzeczy jest kilka. Kluczowy wydaje się nie uzgodniony obszar badań i co najmniej kilka sposobów rozumienia przedmiotu badań i ich zakresu. Równie ważny i powiązany z poprzednim jest problem metod badawczych. Nie mniej istotny jest fakt, że w powszechnym, polskim obiegu naukowym termin antropologia polityczna zaistniał dopiero w 1999 r., kiedy to hasło słownikowe pojawiło się w t. 1 Encyklopedii politologii, a następnie w roku 2001 w Wielkiej Encyklopedii PWN.

Tymczasem w programie studiów politologicznych na Wydziale Politologii UMCS (wcześniej Instytucie Politologii) przedmiot: antropologia polityczna jest obecny od 20 lat. Autorzy programu przedmiotu przyjęli możliwie szerokie ujęcie zakresu subdyscypliny, stopniowo włączając doń te zjawiska z pogranicza polityki i antropologii, które przynosi rzeczywistość społeczna. W programie antropologii politycznej przewidziane są także zajęcia praktyczne polegające na obserwacji i analizie kampanii wyborczych (prezydenckich, parlamentarnych i samorządowych). W kształtowaniu programu przedmiotu, realizowanego na V roku i praktycznego wymiaru antropologii politycznej mają swój udział sami studenci, niejednokrotnie angażujący się i pracujący w sztabach wyborczych. Zasadność ujęcia antropologicznego zjawisk politycznych w końcowym etapie studiów politologicznych w dobie coraz bardziej rozszerzającej się i przenikającej życie społeczne sfery polityki, przesunięcia paradygmatu w cywilizacji zachodniej, pomieszania systemów wartości i powszechnego kryzysu zaufania nie powinno budzić wątpliwości. Autorzy programu wychodzą z założenia, że takie ujęcie jest ważnym elementem edukacji młodego politologa, ale i dorosłego człowieka jednocześnie, oraz jak chcielibyśmy – absolwenta o wysokiej kulturze, nie tylko politycznej.

Adres e-mail autorki:

elzbieta.michalik@wp.pl

Prof. dr hab. Zbigniew Rudnicki

Instytut Prawa Międzynarodowego, Unii Europejskiej i Stosunków
Międzynarodowych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego - Warszawa

Ludy tubylcze w prawie międzynarodowym

Rozwój norm międzynarodowych odnoszących się do ludów tubylczych kształtował się pod wpływem procesów kolonialnych oraz powstania i utrzymywania się pewnych struktur, które musiały wywierać i wywierają nadal przemożny wpływ na status i dążenia ludów tubylczych w ramach systemu międzynarodowego. Zgodnie z tą tezą utworzenie i powielanie tych struktur w obrębie systemu międzynarodowego nadal działa w obszarze wzajemnego oddziaływania pomiędzy dyskursem na temat praw ludów tubylczych a procesami rozwoju.

Prezentowany historyczny przegląd tej problematyki ma na celu pokazanie, że dyskurs prawny i praktyka dotycząca statusu i praw ludów tubylczych mają fundamentalne znaczenie nie tylko w kontekście spraw tubylczych. Rozwój norm międzynarodowych znajdujących zastosowanie do ludów tubylczych wpłynął w istotny sposób na fundamentalne koncepcje stanowiące kamienie milowe; koncepcje na których opiera się struktura międzynarodowego systemu prawnego.

Adres e-mail autora:

z.rudnicki@uksw.edu.pl

*Polacy a polityka w świetle spostrzeżeń poznańskich Niemców
ze zbiorowości transnationals*

Niemcy stanowią największą narodowościowo grupę migrantów w Wielkopolsce. W zdecydowanej większości są to tzw. transnationals, których przestrzenie społeczne obejmują (co najmniej) dwie przestrzenie geograficzne: Polskę i Niemcy. Żyjąc przez kilka tygodni, miesięcy, czy lat pomiędzy dwoma krajami osoby te mają szczególną możliwość dostrzegania specyfiki, różnic i podobieństw w różnych dziedzinach życia politycznego, społecznego, kulturowego.

Na konferencji zostaną zaprezentowane opinie Niemców na temat życia politycznego w Polsce oraz postaw politycznych Polaków. Przedstawiona będzie także pozycja samych transnationals w polityce prowadzonej przez Polskę.

Adres e-mail autorki:
agnieszka.kroll@neostrada.pl

Dr Agnieszka Chwieduk

Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej UAM Poznań

Kiedy „Francuz” pomaga „Polakowi”...

Oblicza „lokalnej polityki” na przykładzie Piątkowej Ruskiej

Punktem wyjścia refleksji jest mała społeczność z Piątkowej Ruskiej na Podkarpaciu, regionie o burzliwej historii, zróżnicowanym wyznaniowo i etnicznie. Miejscowi liderzy jak i przedstawiciele z władz gminnych (Dubiecko) stają w obliczu próby restauracji cerkwi i przyległego do niej cmentarza, podejmowanej od czterech lat przez francuskie stowarzyszenie ochrony zabytków architektury drewnianej w Polsce „Bois debout”. Okoliczności te doprowadzają do łańcucha interakcji, w którym każda ze stron: liderzy i ludność Piątkowej, władze gminne oraz Francuzi prezentują odmienne wzorce zachowań. Dotyczą one, między innymi, pojmowania podziału na sferę publiczną i prywatną w kontekście wdrażania standardów samorządności i postaw obywatelskich, indywidualnej i zbiorowej odpowiedzialności za tak zwane dobra lokalne czy dziedzictwo kulturowe - pojęcia funkcjonujące nie tylko w sferze naukowej, ale przede wszystkim potocznej, obecne na rozmaitych szczeblach władzy lokalnej i praktykowania „lokalnej polityki”.

Wstępna obserwacja tej sytuacji nakazuje postawić pytanie o kształt lokalnej polityki, co w konsekwencji doprowadza do jej definicji, szczególnie w odniesieniu do specyfiki badań antropologicznych (etnologicznych) prowadzonych wśród małych społeczności wkomponowanych w struktury euroregionów. Wobec powyższego w wystąpieniu zostaną poruszone dwie zasadnicze kwestii:

- 1) jak realizuje się lokalna polityka, w dobie wdrażania standardów obywatelskich (kontekst państw postsocjalistycznych z Europy środkowo-wschodniej)
- 2) jak może ją badać antropolog (etnolog) - „antropologia u siebie”?

Adres e-mail autorki:

agach@amu.edu.pl

Mgr Anna Romanowicz

Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej UAM Poznań

*Wpływ standardów prawa międzynarodowego na działalność
NGOs o charakterze feministycznym w Delhi*

W wystąpieniu poruszę zagadnienie oddziaływania dyskursu politycznego, znajdującego swój wyraz w dokumentach prawa międzynarodowego (a poprzez implementację także w dokumentach prawa krajowego) na działalność programową NGOs o charakterze feministycznym w Delhi.

Na podstawie przeprowadzonych badań wydaje mi się, że standardy tworzone przez prawo międzynarodowe i prawo krajowe mogą być sprzeczne z wartościami (czy też nakazami, zakazami, przywilejami i obowiązkami), praktykowanymi lub/i deklarowanymi w życiu codziennym przez kobiety pracujące w organizacjach pozarządowych o charakterze feministycznym. Czy w takim wypadku działalność tychże organizacji może być efektywna?

Adres e-mail autorki:

tunelmb@gmail.com

Mgr Agata Ladykowska

Max Planck Institute for Social Anthropology - Halle, Niemcy

ciągłość i zmiana - rytuał szkolny i kreowanie tożsamości prawosławnej w postsowieckiej Rosji

Od momentu upadku Związku Radzieckiego Rosja stała się areną postępujących przemian społecznych. Przemiany objęły również dziedzinę religijności, dotychczas całkowicie wykluczoną ze sfery publicznej. Prawosławie, z którym identyfikuje się obecnie ok. 85 % populacji Rosji, urosło do rangi symbolu narodowego. Tak silna pozycja prawosławia w kraju do niedawna jeszcze całkowicie świeckim, jest po części zasługą wysiłków władz rosyjskich wspierających symbolicznie (i materialnie) Rosyjski Kościół Prawosławny. Jednym z efektów takiej współpracy stało się wprowadzenie do szkół publicznych przedmiotu o nazwie „Podstawy kultury prawosławnej”, pomimo obowiązywania konstytucyjnej zasady separacji państwa i Cerkwi. Koncept prawosławnej kultury jest na tyle nieostry i pojemny, iż pozwala na rozmaite (niekiedy pozostające ze sobą w konflikcie) interpretacje kładące nacisk już to na religijny, już to na świecki (kulturowy) aspekt zagadnienia. Przedmiot ten jest szczególnie istotny zarówno dla władz rosyjskich, Cerkwi jak i rodziców uczniów, gdyż postrzegany jest on jako swoiście rosyjska podstawa wychowania moralnego, co ciekawe, wcale niekoniecznie postrzegana jako alternatywna w stosunku do sowieckiego modelu wychowania. Zagadnienie kontynuacji i zmiany w warunkach transformacji moralnej i religijnej staje się wyjątkowo ważne w pokoleniu konwertytów, obecnych czterdziestolatków.

Na przykładzie materiałów etnograficznych, zebranych podczas długoterminowych badań terenowych w szkołach Rostowa-nad-Donem, pokażę praktykę szkolną związaną z wprowadzeniem quasi-religijnego przedmiotu w wykonaniu nauczycieli (obecnie prawosławnych) o biografii zawodowej zakorzenionej w sowieckim systemie edukacyjnym. Na przykładzie symboliki szkolnego rytuału z okazji obchodów Dni św. Cyryla i Metodego postaram się zilustrować sposób, w jaki konstruowana jest, a także przeżywana dychotomia ciągłość/zmiana, zarówno na poziomie indywidualnym, jak i społecznym.

Adres e-mail autorki:

ladykowska@eth.mpg.de

Mgr Maria Hebisz

Zakład Studiów Latinoamerykańskich UL

Programy a funkcjonowanie edukacji w Peru na wybranych przykładach

Badania związane z problematyką edukacji w Peru, na obszarze regionu andyjskiego, do którego przynależą miasta takie jak min. Huancayo, Huancavelica i Ayacucho, wokół których zgrupowane są liczne wsie, prowadziłam w latach 2003, 2006 i 2009. W moim wystąpieniu, odnoszącym się do praktyk i działań edukacyjnych w szkołach państwowych i prywatnych, na wsiach i w miastach, postaram się przybliżyć ogólnie założenia edukacyjne, skierowane do społeczności zamieszkujących na obszarze niniejszych regionów, porównując programy edukacyjne z faktycznymi możliwościami ich realizacji.

Spróbuję odpowiedzieć na pytania jakie cele stawiane są szkole w procesie edukacji, która ma przyczynić się do wielopłaszczyznowego rozwoju mieszkańców zarówno z obszarów miejskich jak i wiejskich, a w jakim zakresie zadania te są realizowane. Regiony, o których tu mowa różnią się między sobą pod względem charakterystycznych zwyczajów i tradycji, które wykształciły się w procesie historycznym. Różnice te widoczne są po bliższym przyjrzeniu się sytuacji w danym regionie, zarówno pod względem tradycji, praktykowania rodzimego języka jak i warunków ekonomicznych, co z kolei ma związek z edukacją, z jej praktykami i działaniami na danym obszarze.

Adres e-mail autorki:

maria_hebisz@poczta.onet.pl

Mgr Katarzyna Linda

Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej UAM Poznań

Teoria i praktyka polityki językowej w Katalonii

Polityka językowa to obszerne pojęcie, z jednej strony odnoszące się do szerokiego semantycznie terminu „polityka”, który zgodnie z definicją pochodzącą ze „Słownika wyrazów obcych PWN” rozumiany jest jako „zręczne, konsekwentne postępowanie jednostki lub grupy zmierzające do osiągnięcia określonego celu”. Natomiast drugi człon pojęcia wskazuje na konkretną dziedzinę, w której cel ów ma zostać osiągnięty – tutaj jest nią język, przez antropologów uważany za część kultury.

W przypadku Hiszpanii, polityka językowa to zagadnienie bardzo szerokie, jest to bowiem państwo, którego mieszkańcy na co dzień posługują się niekoniernie wyłącznie językiem kastylijskim. Jedno-, lub nawet trójjęzyczność rodaków Cervantesa to kulturowa spuścizna, której współczesna sytuacja i dalszy rozwój obciążone są m.in. uwarunkowaniami historycznymi oraz konsekwencjami podejmowanych i wdrażanych w życie decyzji administracyjnych, zarówno na szczeblu państwowym, jak i regio-nalnym.

Uchwalona w 1978 roku konstytucja stanowi, i Hiszpania jest krajem wielojęzycznym, zaś określona lingua ró na od hiszpańskiego może zostać podniesiona do rangi urzędowego przez samorzady regionów autonomicznych. W 1979 roku z tego prawa skorzystała Katalonia. Na przykładzie tego regionu w referacie pokazane zostanie, jak wygląda i w jaki sposób wdrażana jest w życie współczesna polityka językowa w Hiszpanii, zarówno w kwestii działań instytucjonalnych, jak i tych podejmowanych przez indywidualne jednostki.

Adres e-mail autorki:

k.linda@amu.edu.pl

Dr Monika Grzelka

Instytut Filologii Polskiej UAM Poznań

Rytualizacja językowych zachowań politycznych (casus intelektualisty)

Podstawą materialową do moich rozważań uczyniłam przekazy pochodzące ze współczesnej mediosfery. Nieustanna powtarzalność wzorców (ideologii, mitów, „faktów”, stosunków itp.) służąca definiowaniu świata bądź legitymizowaniu ładu społecznego sprawia, że zarówno nadawcy, jak i odbiorcy tych komunikatów wikłają się w sieć zrytualizowanych zachowań.

Przykłady pełnych rytuałów, ale też i pustych konwencji czy nawyków zgodnych z konwencjami stylistycznymi, symbolicznymi lub też estetycznymi demaskują modele zachowań językowych. Plaszczyzną uwypuklającą sygnalizowane zagadnienia jest kwestia artykułowania przez polityków znaczenia i roli społecznej (kulturowej) upatrywanej dla intelektualisty. Wskazać chcę budowanie znaczeń splatających określenia „inteligent”, „public intellectuals”, „intelektualista”, „wykształciuch”, a jednocześnie pragnę zdystansować się wobec wieloletnich sporów definicyjnych dotyczących pojęcia „inteligencja”.

Adres e-mail autorki:

mo.grzelka@gmail.com

*Polityka symboli. Kontrowersje wokół symboliki narodowej
postsowieckich krajów Azji Środkowej*

Uzyskanie niepodległości przez postsowieckie kraje Azji Środkowej spotkało się nie tylko z brakiem wizji samodzielnego rozwoju ale i brakiem ideologii i symboliki, wokół której można było budować niepodległy byt wielonarodowych organizmów politycznych.

W pierwszych latach po rozpadzie Związku Sowieckiego świadomość nieodwracalności tego faktu nie była jeszcze powszechna, również wśród nowych (starych) elit politycznych. Nie łatwo więc przychodziło rozstawanie się z symboliką sowiecką. Tak więc w okresie początkowym flagi i godła zawierały wiele elementów sowieckiej tradycji heraldycznej przy jednoczesnym, nieśmiałym wprowadzaniu nowych, w tym religijnych, elementów lokalnych.

Współczesna symbolika narodowa w większości opiera się na arbitralnie wybranych elementach tradycji lokalnej, często o mongolskiej, tureckiej lub perskiej proveniencji przy jednoczesnym zachowaniu niektórych elementów sowieckich. Symbolika tych ostatnich (kolor czerwony, pięcioramienna gwiazda) uległa reinterpretacji.

Wiele kontrowersji powstało również wokół graficznej strony takich elementów jak banknoty czy znaczki pocztowe, potwierdzających samodzielność nowych organizmów państwowych.

Spółeczna świadomość symboliki państwowej jest nadal bardzo niska a jej upowszechnieniu nie sprzyjają częste ingerencje w jej treść (zmiana słów hymnu narodowego) czy korekty (zmiany nazwy stolicy).

Adres e-mail autora:

marek.gaweckii@opal.info.pl

Problemy konstruowania panteonu turkmeńskich bohaterów narodowych

Powstanie niepodległego Turkmenistanu w 1991 r. zrodziło szereg problemów związanych z procesami państwowo- i narodotwórczymi. Turkmeni dzielą się (wg najbardziej rozpowszechnionej wśród nich narracji) na 20 plemion dużych, 45 małych i 6 świętych. Silne podziały plemion były poważną przeszkodą dla procesu budowy sprawnie działającego aparatu urzędniczego niepodległego państwa. Od początku lat 90-tych XX w. władze Turkmenistanu starały się budować symbole wspólne dla całego kraju wokół , których można było budować turkmeńską tożsamość narodową i przewycięzać trybalizm. Jednym z ważnych elementów budowy tej symboliki był panteon ogólnonarodowych bohaterów historycznych.

W latach 2008-2009 podjęto szereg zabiegów, których celem było dołączenie do panteonu turkmeńskich bohaterów narodowych zupełnie nowych postaci, które łączączyłyby turkmeński naród Turkmenistanu ze dyspersywno rozsiedlonymi na całym Bliskim Wschodzie plemionami turkmeńskimi a także włączenie Turkmenistanu i jego mieszkańców w obręb globalnej wspólnoty muzułmańskiej oraz pokazywałyby potęgę odradzającej się nauki turkmeńskiej. W wystąpieniu został omówiony jeden z przykładów takich zabiegów - przekształcenie znanego muzułmańskiego uczonego szafi'ickiej szkoły prawa muzułmańskiego z średniowiecznej Syrii, imama az-Zahabi, w turkmeńskiego bohatera narodowego - Muhammada Gajmaza Turkmena.

Adres e-mail autora:

mariusz.marszewski@gmail.com

Dr Renata Holda

Doktor, Instytut Filozofii i Socjologii
Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

Ambiwalencja kulturowa w antropologicznych badaniach polityki - legenda Józefa Piłsudskiego

Wielość funkcji i oczekiwań związanych z kulturową definicją ról i statusów wynikających z miejsca jakie zajmuje człowiek w strukturze społecznej, jest jednym ze źródeł ambiwalencji kulturowej. Umożliwia ona tworzenie alternatywnych wzorów chroniących społeczeństwo przed skrajnymi formami zachowań, a w konsekwencji także przed konfliktami i rozpadem. Ambiwalencja jest cechą każdej kultury, ale różne kultury, w różny sposób podchodzą do tego fenomenu, tłumiąc go lub gloryfikując. Jest również - moim zdaniem - immanentną częścią kultury polskiej, manifestującej się zwłaszcza w szczególnej jej odmianie związanej z polityką.

Każda władza polityczna, niezależnie od stopnia swojej legitymizacji, wzbudza skrajne odczucia: od poważania, uwielbienia i zachwytu, poprzez lekceważenie i wzdargę, po nienawiść i strach. Dotyczy to również postaci z władzą identyfikowanych, związanych nie tylko z jej faktycznym sprawowaniem, ale także z walką o nią i o jej utrzymanie. Ambiwalencyjność polskiej kultury uwidacznia się na przykładach związanych z potocznym postrzeganiem bohaterów zaangażowanych w walkę o niepodległość, spośród nich zaś szczególne miejsce przypada Józefowi Piłsudskiemu. Stała obecność tej postaci w polskim życiu politycznym, liczne odwołania i paralelność przywoływanych współcześnie sytuacji świadczy o jej ważności, a jednak do dnia dzisiejszego wzbudza kontrowersje. Przyjęcie perspektywy ambiwalencji kulturowej jest propozycją pozwalającą przybliżyć sposób funkcjonowania jego legendy, wiążącej elementy kultu i odrzucenia.

Adres e-mail autorki:

renata_holda@poczta.onet.pl

Prof. UAM dr hab. Ryszard Vorbrich

Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej UAM Poznań

Pigmeje Baka - polityka bez władzy i bez państwa

W państwie instytucje polityczne tworzą strukturę władzy, są ze sobą hierarchicznie, funkcjonalnie i strukturalnie powiązane. A jak to kształtuje się w społeczeństwach, które nie rozwinęły super-instytucji zwanej państwem. Dyskurs antropologiczny odwołuje się często do tradycji hellenisko-lacińskiej, w której trzy kategorie *pólis*, *éthnos* i *barbaros* odnosiły się trzech różnych typów organizacji społeczno-politycznej. Podobna tendencja pojawia się i współcześnie. Wyznaczając granicę pomiędzy państwem a przestrzenią społeczną go pozbawioną, nie dostrzegamy zazwyczaj działań i procedur o charakterze politycznym u społeczeństw, u których nie wykształciły się instytucje wyposażone w prawo legalnego przymusu. Generuje to zawężoną definicję władzy, jako dokonującej się jedynie w specyficznych relacjach społecznych: polecenie - posłuszeństwo.

Pojawia się zatem pytanie: Jak w społeczeństwie bez „państwa” i bez „przymusu” - realizuje się polityka, czy możemy w tym wypadku mówić o „władzy”. Odpowiedzi na tak postawione pytanie dostarczają Pigmeje Baka. Omawiając ten przykład, odwołuje się do modelu wypracowanego w ramach clastresowskiej „antropologii anarchii” i prymarnej, law-sellowskiej, interpretacji polityki, zakładającej, iż do tej sfery aktywności ludzkiej zaliczyć można instytucje, których celem jest określenie „kto dostanie co, kiedy i jak”.

W kontekście tych koncepcji Pigmeje Baka jawią się jako grupa, w której zamiast chaosu napotyka dynamiczny porządek społeczny regulujący kwestię prerogatyw politycznych i praktykę podejmowania decyzji o charakterze społecznym i politycznym. Zamiast „władzy” możemy mówić tu o „przywództwie” a postać „wodza” zastępuje „funkcjonariusz” działający na rzecz grupy i zgodnie z jej wolą. Działania zbiorowe podejmowane są natomiast w ramach formuły „emocjonalnego zarządzania”. Taki obraz „polityki bez państwa i władzy” nie jest jedynie przedmiotem zainteresowania antropologów, lecz przyciąga także uwagę specjalistów z zakresu politologii i teorii zarządzania.

Adres e-mail autora:

vorbrich@amu.edu.pl

*Prawo zwyczajowe czy zwyczajne bezprawie.
Przypadek Huaorani*

Celem wystąpienia jest wskazanie na zależności i konflikty pomiędzy prawem międzynarodowym, krajowym oraz zwyczajowym w powiązaniu z rolą państwa i tubylczych oraz nietubylczych organizacji pozarządowych w dążeniu do reprezentowania interesów społeczności, które same - ze względu na swoją izolację - nie mogą tego robić.

Rozważanym przykładem są wydarzenia z 2003 roku, kiedy to miała miejsce eksterminacja izolowanej podgrupy żyjących w Ekwadorze Indian Huaorani dokonana przez inną - nie pozostającą w izolacji - podgrupę tego ludu. Szczególnie istotny w przeprowadzanej analizie jest problem reprezentacji i jurysdykcji tubylczej w sytuacji konfliktu interesów pomiędzy różnymi grupami tubylczymi lub frakcjami tej samej grupy oraz problem zasady decydującej o uznaniu hierarchii norm prawnych.

Adres e-mail autorki:

krysińska@o2.pl

Dr Anna W. Brzezińska

Institut Etnologii i Antropologii Kulturowej UAM Poznań

Dualizm polityki regionalnej

- rzeczywistość kreowana a doświadczenia indywidualne

Polityka regionalna to działalność podejmowana przez władze samorządowe (na różnych szczeblach władzy), ale także przez określone grupy społeczne (lokalne grupy wsparcia itp.) zainteresowane podejmowaniem i podtrzymywaniem działań mających na celu osiągnięcie określonych zamierzeń. Celem tego typu działalności jest m. in. kreowanie określonego wizerunku regionu w taki sposób, by wydał się on atrakcyjny dla potencjalnych partnerów, inwestorów, turystów itp.

Celem referatu będzie ukazanie dualizmu, jaki jest zauważalny w kreowaniu współczesnych wizerunku regionów - z jednej strony jest to kształtowanie wizerunku oficjalnego, zbiorowego, narzucanego przez władze samorządowe, z drugiej jest to wizerunek współtworzony przez indywidualne doświadczenia różnych grup społecznych (niekoniecznie zgadzających się z nurtem „oficjalnym”).

Przykładem dualizmu polityki regionalnej są działania podejmowane przez władze samorządowe powiatu nowodworskiego oraz malborskiego, odwołujące się w swych propozycjach m. in. promocyjnych do dziedzictwa kulturowego jednej tylko grupy zamieszkującej kiedyś te tereny. W działaniach realizowanych na terenie tych dwóch powiatów da się zauważyć wyraźny rozdźwięk pomiędzy wizerunkiem kreowanym i reprezentowanym na zewnątrz, a faktycznym poczuciem identyfikacji regionalnej mieszkańców.

Adres e-mail autorki:

annaweronika@op.pl

Dr Agnieszka Halemba

Centrum Historii i Kultury Europy Środkowo-Wschodniej
Uniwersytet w Lipsku, Niemcy

Prywatyzacja życia religijnego w radzieckiej Ukrainie i jej współczesne efekty

Kościół katolicki obrządku bizantyjskiego był w ZSRR zakazany i oficjalnie nie istniał aż do późnych lat 1980ych. Jednakże w radzieckiej Ukrainie, część wiernych kontynuowała potajemnie swoje życie religijne. Obrzędy religijne (chrzty, śluby, pogrzeby, a także msze) odbywały się zarówno pod przewodnictwem „podziemnych księży” jak i bez udziału osoby wyświęconej. Taka sytuacja doprowadziła w dużym stopniu do „prywatyzacji życia religijnego” (w znaczeniu jakie temu wyrażeniu nadaje Tamara Dragadze).

W wystąpieniu przedstawiam analizę wyników badań prowadzonych przeze mnie na Zakarpaciu (Ukraina) od 2007 roku, która stanowi propozycję odpowiedzi na następujące pytania:

1. W jaki sposób „prywatyzacja życia religijnego” za ZSRR wpłynęła na stosunek wiernych do kościoła instytucjonalnego i jego lokalnych przedstawicieli i jakie są tego efekty po rozpadzie państwa radzieckiego?
2. Jakie strategie stosuje współcześnie hierarchia kościoła katolickiego a jakie poszczególni księża, w celu zmodyfikowania relacji z wiernymi?
3. Jaka jest rola państwa w kształtowaniu tych relacji?
4. Czy analiza tych procesów oparta na klasycznych pojęciach antropologii politycznej (władza, autorytet, ideologia) prowadzi do najpełniejszego ich zrozumienia? Jakie alternatywne/komplementarne podejścia możemy zastosować?

Adres e-mail autorki:

halemba@rz.uni-leipzig.de

Mgr Agata Maksimowska

Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej UW

Polityka reprezentacji, tworzenie tożsamości a etnograficzne badania w Żydowskim Obwodzie Autonomicznym w Rosji

Referat odwołuje się do badań prowadzonych w Żydowskim Obwodzie Autonomicznym (Rosja), których przedmiotem była między innymi lokalna polityka reprezentacji, przejawiająca się w produkcji wiedzy o mieszkańcach Obwodu.

Wystąpienie pokazuje, w jaki sposób lokalna polityka reprezentacji może być postrzegana jako działanie w ramach dyskursywnych stosunków władzy - relacji, w których hegemonia ustala warunki wytwarzania i organizacji znaczących wypowiedzi językowych, a zarazem możliwe jest zaistnienie wobec tych warunków strategii oporu.

Celem jest ukazanie, że podejmowane przez mieszkańców ŻOA działania to zarazem praktyki wytwarzania się określonych podmiotów w istniejących strukturach władzy, jak i praktyki odmowy wobec dyscyplinującej indywidualizacji. Produkcja wiedzy o sobie samych jest analizowana jako przejaw działania podmiotów, które charakteryzuje sprawczość w ramach określających je praktyk dyskursywnych, czyli zdolność kształtowania swej tożsamości poprzez wariacje w powtórzeniach znaczących konstrukcji „ja”.

Ponadto, referat pokazuje, w jaki sposób strategia badań terenowych, w których badacz uczestniczy w tworzeniu wiedzy o mieszkańcach regionu jest okazją do poszerzenia analizy polityki reprezentacji o uwzględnienie obecności nowego aktora. Zwraca się uwagę na wyzwanie, jakie dla antropologicznej strategii reprezentacyjnej i własnego umiejscowienia badacza względem „przecięć dyskursywnych” odgrywa włączenie się w produkcję wiedzy o Innych. W nawiązaniu do zagadnień związanych z krytyką kulturową podjęty zostanie temat krytyki epistemologicznej, dotyczącej zarówno sposobu, w jaki na antropologiczny obraz Innego wpływa epistemologiczne wyposażenie badacza jak i tego, w jaki sposób działanie badacza zostaje użyte w ramach odmiennych praktykach reprodukcji znaczenia.

Adres e-mail autorki:

amaksimowska@o2.pl

Partie etniczne w Ameryce Łacińskiej. Casus Boliwii i Ekwadoru

Wystąpienie dotyczyć będzie analizy aktywności 3 wybranych partii indiańskich z regionu andyjskiego a konkretnie z Ekwadoru (MUPP-NP.) i Boliwii (MAS i MIP),, które w okresie ostatnich lat stały się istotnym aktorem na scenie politycznej. Celem autorki jest ukazanie oczyma antropologa przyczyn wzrostu i utraty pozycji jakie zdobyły ww. partie .

Porównanie dotyczyć będzie bazy społecznej, priorytetów deklarowanych oraz praktyki działania, (m.in. stosowanych socjotechnik) zawieranych sojuszy i umiejętności /lub braku współpracy z innymi ugrupowaniami społeczno-etnicznymi.

Adres e-mail autorki:
m_kotarska@yahoo.com

Dr Irena Kotowicz-Borowy

Katedra Edukacji i Kultury SGGW - Warszawa

Przywódcy szlachty okolicznej. Tradycje i współczesność

Wieloletnie badania prowadzone przeze mnie nad postawami potomków rodów drobnoszlacheckich dowodzą, że szereg czynników decydujących o dzisiejszych zachowaniach przedstawicieli tej grupy wywodzi się z kilkusetletniej tradycji etosu szlacheckiego. Drobną szlachtą okoliczną wywodzi się z wojskowego osadnictwa opartego na wspólnotach rodów heraldycznych osiadłych wzdłuż dawnych granic Rzeczypospolitej w celu jej obrony.

Niezwykle oryginalna struktura społeczna tej grupy, stanowi jednocześnie jej specyficzny wyróżnik. Wpływ na jej formowanie, miały niewątpliwie warunki w jakich się kształtowała. Zaścianki i przysiółki połączone ze sobą od wieków przez silne więzi rodowe, krewniacze i sąsiedzkie utworzyły zwarte terytoria zwane okolicami szlacheckimi. Miały one często swoich niepisanych przywódców posiadających autorytet i władzę. Wpływali oni bezpośrednio na postawy i zachowania swoich „rodowców”.

Status przywódcy drobnoszlacheckiej społeczności lokalnej przetrwał w niektórych regionach Polski do dzisiaj. W okresie międzywojennym np. tzw. drobna szlachta pobożañska nazywała swego przywódcę „królem Pobożañ”.

Dzisiaj przywódcami są często politycy- senatorowie, posłowie lub potomkowie rodów drobnoszlacheckich, którzy swój status zawdzięczają karierze naukowej. Poszukiwanie wspólnego przodka i chęć dowartościowania się w bezimiennym świecie kultury globalnej oraz dążenie do integracji grupy, powodują, że współcześni liderzy coraz częściej organizują w rodzinnych gniazdach szlacheckich zjazdy rodów. Na spotkania przybywa zwykle kilkaset osób często z różnych stron świata. Im więcej członków rodu heraldycznego przyjedzie, a szczególnie osób o wysokim statusie społecznym (wysocy rangą urzędnicy państwowi, posłowie, senatorowie, uczeni, duchowni) i im bardziej grupa się zintegruje, tym wyższy splendor spada na „przywódcę”, co przekłada się także na status polityczny lidera, na poziomie ponad lokalnym.

Adres e-mail autorki:

irenaborowy@o2.pl

Dr Przemysław Hince

Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej UAM Poznań

Od Rady do Prezydenta - współczesne oblicza tradycyjnych struktur władzy w stanie Himaćal Pradeś

Himaćal Pradeś, jeden z najszybciej rozwijających się gospodarczo regionów w Indiach. Jest zarazem jedną z jednostek administracyjnych, gdzie społeczności „plemienne” „posiadają” około 42% powierzchni całego stanu.

Od końca I tysiąclecia n.e. cały region podzielony był między kilku władców księstw himalajskich. W połowie XX wieku tradycyjny porządek administracyjno-prawny rejonów górskich zaczął ulegać przeobrażeniom. Wyodrębniono okręgi, którym nadano status „plemienności”, znacjonalizowano własność radżów oraz centralnie wyznaczono kierunki „cywilizowania” górali. Obecnie, do najwyższych stanowisk władz stanowych pretendują ... przedstawiciele rodów dawnych władców. W wyborach powszechnych zdobywają urzędy prezydentów, ministrów czy delegatów parlamentarnych.

Specyficzną relację zależności między rodzinami radżów oraz lokalnymi społecznościami (dawniej poddanymi), można interpretować jako próbę kontynuacji tradycyjnego porządku. Pozbawieni bezpośredniej władzy, nawet dzisiaj (choć bezprawnie) tytułowani są jako radżowie.

Zastanawiając się nad obliczem dzisiejszej władzy regionu oraz formami interakcji mieszkańców gór z administracją stanową, warto przyjąć się bliżej kilku kwestiom. Na ile, współczesne rządy radżów opierają się na świadomości historycznej społeczności lokalnych? Czy oceniając obecną władzę często spogląda się przez pryzmat przeszłości? Jak są argumentowane negatywne i pozytywne opinie o rodach radżów oraz o ich współcześnie rządzących potomkach? Czy reprezentacja regionów tubylczych we władzach państwowych może być, i czy jest, użytecznym „narzędziem” dla górali himalajskich?

Adres e-mail autora:

phinca@amu.edu.pl

*Tradycyjne struktury władzywe współczesnej Afryce.
Między wartościami rodzinnymi a liberalnymi*

Wystąpienie traktuje o roli władztwa tradycyjnego oraz o źródłach jego legitymizacji w pokolonialnym państwie afrykańskim. Podstawę referatu stanowią rozważania Kwame Anthony'ego Appiaha o sensie trwania monarchii u Aszantów, ludu, z którego liberalny filozof się wywodzi.

Appiah uważa, że wybór władcy Aszantów z grona członków królewskiego lineażu obraża liberalną zasadę równej dostępności stanowisk dla talentów. Ponieważ Aszantowie nie są prywatnym stowarzyszeniem, zasady członkostwa i wykluczenia z ich wspólnoty czynią wyróżnienie pośród obywateli w sposób, który można uznać za dyskryminacyjny. Tradycyjna monarchia utwierdza nadto pewne formy hierarchii społecznej, które nie korespondują z liberalnym postulatem równej godności ogółu jednostek. Taka perspektywa winna powodować ogólną negatywną ocenę tradycyjnej monarchii typowej dla Aszantów. Tymczasem filozof uważa ją za powód do dumy.

Appiah bagatelizuje znaczenie rozmaitych źródeł, z których posiadający nadal w niektórych afrykańskich państwach pewną władzę lokalni monarchowie czerpią uprawnienie do jej sprawowania oraz posłuch wśród poddanych. W zamian przedstawia własne wytłumaczenie fenomenu trwania władzy tradycyjnej i wskazuje, jego zdaniem, podstawowe i najważniejsze obecnie źródło jej legitymizacji. W tym względzie czerpie inspirację z myśli Johna Rawlsa. Co jednak najciekawsze, rozważania Appiaha kończą się trudnym do wcześniejszego przewidzenia zwrotem. Wystąpienie ma na celu zreferowanie głównych tez koncepcji Appiaha oraz dokonanie ich krytycznej analizy. Szerszym celem jest wskazanie na korzyści, jakie myśl polityczna może wnieść do politologicznych i antropologicznych poszukiwań praktycznych rozwiązań ważnych dla budowania sprawnych instytucji państwa w Afryce.

Adres e-mail autora:

krzysztof-trzcinski@o2.pl

Prof. dr hab. Arkadiusz Żukowski
Instytut Nauk Politycznych UW.-M. - Olsztyn

*Transformacja ustrojowa w republice Południowej Afryki
i jej kulturowe uwarunkowania*

Adres e-mail autora:

arkadiusz.zukowski@uwm.edu.pl

Chłopskie siły paramilitarne Peru i Gwatemali w procesach transformacji i rekonyliacji

Działalność Komitetów Samoobrony (*Cómites de Autodefensa, CAD's*) oraz Patroli Samoobrony Cywilnej (*Patrullas de Autodefensa Civil, PAC's*) miała istotny wpływ na przebieg konfliktów wewnętrznych w Peru (1980-2000) i Gwatemali (1960-1996). Ich struktury stanowiły ważny element rządowych strategii antywywrotowych i odegrały decydującą rolę w powstrzymaniu infiltracji ludności indiańsko-chłopskiej przez *guerrille* oraz działaniach pacyfikacyjnych na obszarze prowincji. Wbrew ustawodawstwu z okresu konfliktów, paramilitarne grupy chłopskie nie uległy jednak samorozwiązaniu wraz z wygaśnięciem działań zbrojnych. Tożsamość ich członków zrodzona w okresie wojny, świadomość zasług i zdobytej władzy oraz jednocześnie brak zainteresowania ich losem ze strony rządów centralnych sprawiają, iż chłopska samoobrona poszukuje współcześnie nowej roli na scenach społeczno-politycznych obu krajów, ulegając stopniowo procesom upolitycznienia i kryminalizacji. Jej tożsamość, mechanizmy działania i treść postulatów pozostają jednak głęboko osadzone w okresie przemocy, stanowiąc świadectwo okrutnych realiów wojen domowych oraz problemów demobilizacji i pojednania narodowego. Celem mojego wystąpienia jest omówienie wybranych obszarów aktualnej działalności samoobrony cywilnej Peru i Gwatemali jako przykładów nowego oblicza paramilitaryzmu chłopskiego oraz jego roli w kształtowaniu aktywności politycznej prowincji.

Adres e-mail autorki:
pietraszczyk@yahoo.com

Dr Maciej Ząbek

Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej UW

Hutu i Tutsi. Czy ludobójstwo w Rwandzie może się powtórzyć?

Przedmiotem wystąpienia będzie omówienie ludobójstwa w Rwandzie z 1994 r. w kontekście kryzysu afrykańskich koncepcji państwa narodowego. Celem referatu będzie pokazanie, że nie należy umiejscawiać go w kategoriach konfliktu etnicznego, czyli de facto kulturowego, ale należy przyjąć tu tezę o jego stricte politycznej genezie.

To nie kultura była przyczyną konfliktu. Tożsamości kulturowe, w sensie identyfikacji jednostki z różnymi grupami, wzorami zachowań, wartościami, ideami mają tendencje do zachodzenia na siebie, hybrydyzacji i wieloznaczności. Kultura w tym znaczeniu raczej zbliża ludzi niż dzieli. Przyczyną konfliktu była polityka w sensie nadania określonym grupom statusu ugrupowań rywalizujących o władzę. Dopiero, bowiem, jak tożsamości kulturowe zostaną wpisane w pewien sztucznie dokonany podział polityczny, z których jedna grupa sprawuje władzę a druga jest z niej wykluczona, dochodzi między nimi, już jako tożsamościami politycznymi, do silnej polaryzacji. Nie ma wówczas miejsca na żadną wspólną płaszczyznę. Jest się albo Hutu albo Tutsi, zwłaszcza jak ma się określoną tożsamość wpisaną do dowodu osobistego.

Przyjmuje, więc tu kolejne założenie, że warunkiem, osiągnięcia prawdziwego pokoju w Rwandzie byłaby dekonstrukcja dotychczasowych tożsamości Hutu i Tutsi jako tożsamości politycznych. Co będzie procesem długotrwałym ale nie niemożliwym. W innym przypadku tragedia może się powtórzyć.

Adres e-mail autora:

maciejzabek@hotmail.com

Dr Veronika Belyaeva

Katedra Etnologii i Antropologii Kulturowej USz

Specyfika etnopolityczna w Kalmucji. Współczesny chanat czy postsowiecka republika autonomiczna

Obecnie na terenie Federacji Rosyjskiej istnieje około 20 Republiki autonomicznych zamieszkałych przez mniejszości etniczne. Choć każda z nich ma swój rząd, ustawodawstwo, oficjalny język albo języki obok rosyjskiego etc., tak naprawdę władza tych republik jest nominalna, a wszystkie karty rozdaje Moskwa. W ostatnich czasach nasilają się tendencje do oficjalnego zcentralizowania władzy Kremla, co wiąże się z rozwiązywaniem różnych autonomii etnicznych (na razie obwodów autonomicznych) i włączaniem je do większych rosyjskich obwodów. Istnieją również plany, aby z obecnych republik autonomicznych stworzyć większe jednostki administracyjne, pozbawione ich dotychczasowej specyfiki etnicznej.

Pewien wyjątek stanowi Republika Kalmucja, znajdująca się w europejskiej części Rosji, na północ od Dagestanu. Na specyfikę społeczno-polityczną tego regionu mają wpływ następujące czynniki. Przede wszystkim jest to jedyny lud mongolski zamieszkujący obszar europejski. Poza tym, Kalmucy są jedynym etnosem Europy, tradycyjnie wyznającym buddyzm tybetański. Kalmucja jest również jedną z niewielu republik autonomicznych Rosji, gdzie ludność rdzenna przewyższa liczebność Rosjan. Następnym ważnym faktem jest położenie geopolityczne Republiki - od momentu pojawienia się w stepach nadkaspjskich Kalmuków, potomków wojowniczych Ojratów, stanowią oni zaporę między ludami Kaukazu a Rosjanami. Dzięki temu, zarówno w przeszłości, jak i obecnie, Kalmucy potrafią „wytargować” dla siebie stabilną pozycję wśród innych mniejszości etnicznych Federacji Rosyjskiej.

Wszystkie wyżej wymienione aspekty, a także historia Kalmuków i zamieszkanego przez nich regionu wpłynęły znacząco na współczesny obraz polityczny Republiki.

Adres e-mail autorki:

belyaeva.veronika@gmail.com

Mgr Zbigniew Szmyt

Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej UAM Poznań

*Zmierzch etnicznych autonomii. Sytuacja Buriatów w byłym
Agińskim Buriackim Okręgu Autonomicznym*

W marcu ubiegłego roku zlikwidowane zostało kolejne autonomiczne terytorium buriackie. Dotychczasowo istniejący Agiński Buriacki Okręg Autonomiczny rozdzielony został na kilka jednostek administracyjnych i przyłączony do Kraju Zabajkalskiego. Wydarzenie to, niewiele znaczące dla większości obywateli rosyjskich, drastycznie odmieniło sytuację Agińskich Buriatów. Budowane przez dziesięciolecia mechanizmy dystrybucji władzy i kapitału w obrębie autonomii zostały zlikwidowane. Wielu Agińczyków oczekuje pogorszenia się sytuacji ekonomicznej regionu, zwolnień związanych z likwidacją aparatu administracyjnego i dotacji.

Wystąpienie dotyczyć będzie politycznych, społecznych i ekonomicznych skutków powyższych reform administracyjnych w Zabajkalu.

Adres e-mail autora:

zbyx@mail.ru

Dr Rafał Beszterda

Instytut Archeologii i Etnologii PAN Poznań

Polityczne uwarunkowania himalajskiego handlu przygranicznego między Indiami a Tybetem

Tematyką wystąpienia są konteksty współczesnych zjawisk mikroekonomicznych związanych z reaktywacją himalajskich przejść granicznych pomiędzy Indiami a Tybetem (Chinami), w sytuacji tzw. odwilży, a nawet ocieplenia w stosunkach pomiędzy "azjatyckimi gigantami". Charakteryzuję głównych beneficjentów "tradycyjnego" handlu przygranicznego, a także miejsce tej wymiany w systemach gospodarczych obu państw, ponadto przyczyny, z powodu których doszło do reaktywacji himalajskich przejść granicznych. Czy to powrót do historycznych rozwiązań, uznanych przez polityków obu stron za wartościowe odtworzenia ze względów ekonomicznych, czy też decyzje o przywróceniu ruchu na dawnych szlakach karawanowych mają ważniejszą rolę do spełnienia – medialną, polityczną, militarną?

W swym wystąpieniu podejmuję próbę analizy zjawisk bieżących oraz kreślę scenariusz ich rozwoju na najbliższe lata.

Adres e-mail autora:

rbeszterda@yahoo.co.uk

Mgr Antonina Małowiecka

**Między polityką ekologiczną a ekologią polityczną
(przykład Ladakhu)**

Celem referatu jest zwrócenie uwagi na rozwój sektora polityki skupiającej się na rozwiązywaniu problemów ekologicznych Ladakhu. Do tej 'ekopolityki' zaliczam zarówno procesy decyzyjne pozostające w gestii sektora rządowego mające na celu naprawianie szkód powstałych w wyniku degradacji środowiska naturalnego, jak i politykę m.in. organizacji pozarządowych upowszechniających korzystanie z odnawialnych źródeł energii. To z kolei wymaga szczególnego nacisku na edukację zarówno na etapie szkolnym, jak i w odniesieniu do osób dorosłych.

Ladakh - buddyjska część indyjskiego stanu Jammu i Kaszmir - będący terenem badań prowadzonych przeze mnie w 2008 roku jest pod względem ilości projektów zaliczanych do 'ekopolityki' szczególny, by nie rzec - modelowy. Jednak jego odmienność, zarówno klimatyczna, jak i kulturowa nie tylko w odniesieniu do rodzimej kultury badacza, jak i w odniesieniu do państwa, w którym się rozwija, wymusza interdyscyplinarne podejście i zmusza do stworzenia „autorskiej” metody badawczej, czerpiącej w dużej mierze z warsztatu antropologa. Jak się bowiem okazuje, problemów dotyczących relacji człowieka i jego środowiska nie da się badać wyłącznie poprzez analizę aktów prawnych o ochronie środowiska.

Mam nadzieję przedstawić czynniki, które moim zdaniem mają stymulujący wpływ na implementację i akceptację projektów ekologicznych przez aktorów poszczególnych sektorów ekopolityki w Ladakhu. Na przykładzie analizy konkretnych działań przez nich podejmowanych chciałabym też skonfrontować 'zachodnie' i 'ladakhijskie' pojęcie ekologii, którego definiowanie ma według mnie duży wpływ na poziom akceptacji społeczeństwa i zaangażowanie jego członków w realizowane projekty.

Adres e-mail autorki:

a_malowiecka@gazeta.pl

Dr Paweł Ladykowski

Katedra Etnologii i Antropologii Kulturowej USz

Gra w karty - karta narodowa jako stawka w państwowej polityce narodowościowej

Upadek Związku Sowieckiego spowodował powrót zagadnień dot. polityki narodowej do publicznego dyskursu w państwach Europy Środkowowschodniej oraz w samej Rosji. Na początku lat 90. konieczne okazało się wypracowanie nowych modeli relacji mniejszości i większości narodowych i religijnych. Publiczna debata, uwolniona od doktryny socjalistycznej, ujawniła istniejące od pokoleń, dotychczas zamrożone, narodowe i religijne animozje. Lata 90. stały się świadkiem redefiniowania pojęcia narodu, prawa do ziemi, żądań posiadania własnego państwa (np. wojny bałkańskie doby lat 90). Mniejszości narodowe powróciły do oficjalnych statystyk etnicznych. Nowa wschodnioeuropejska mapa etniczna i religijna zaczęła odzwierciedlać stan faktyczny, a nie jedynie pożądaną ideologicznie. Nowy krajobraz narodowo-religijny zaczął się upowszechniać w społecznym odbiorze i wydawało się, że wszystkie najtrudniejsze problemy zostały uregulowane. Jednak już na przełomie XX i XXI wieku zagadnienia te ponownie powróciły do debaty: Węgry powołały do życia dokument, zwany przez ustawodawcę Kartą Węgra. Podobnie kilka lat później uczyniła Polska. Aktualne prace nad podobnym dokumentem trwają w Słowacji, Rumunii, na Litwie, w Hiszpanii oraz w Rosji. Ten specyficzny dokument o cechach 'etnicznego paszportu' jest prawnie usankcjonowanym certyfikatem 'węgierskości', 'polskości' itd. Opiera się on na doktrynalnie konstruowanym przez legislatora uniwersum narodowym, budowanym w oparciu o romantyczną i zmitologizowaną wizję narodu. Jest swego rodzaju przykładem politycznej wykładni przynależności etnicznej. Prawnemu sankcjonuje nie tylko tożsamość etniczną i narodową, ale również zbiór praw i tytułów uprawniających do statusu prezeń nadawanego. Jest przepustką do praw zastrzeżonych dla 'swoich', wyznacza na nowo ramy konkretnej etniczności oraz przynależności państwowej, redefiniując ramy określające obywatelstwo.

Pojawienie się Karty stanowi tutaj punkt wyjścia do rozważań na temat relacji pomiędzy tym, co się określa potocznie narodem lub narodowością a współczesną polityką państwa. Współczesna narodowa ideologia narzuca nowy sposób myślenia o narodowości, sankcjonując 'pokrewieństwo etniczne' i prawa wynikające z tego tytułu.

Adres e-mail autora: ladykowski@yahoo.pl

**Etnopolityka jako przedmiot badań antropologii i politologii
(na przykładzie Azji Centralnej)**

W definiowaniu etnopolityki, uwzględniającym takie komponenty jak etniczność, organizm etnopolityczny i proces etnopolityczny zawiera się jej interdyscyplinarny charakter, stanowiący przedmiot badań antropologii i politologii.

Zainteresowanie obu dziedzin etnopolityką obejmuje nade wszystko dwa komponenty, czego doskonały przykład odnajdujemy w Azji Centralnej. Pierwszym z nich jest organizm etnopolityczny, jako forma organizacji życia społecznego, obejmująca nie tylko - z politologicznego punktu widzenia - organizacje państwowe, lecz także - z perspektywy antropologicznej - organizmy etnospołeczne (ród, plemię), powstające w celu zaspokojenia określonych potrzeb i wytwarzające trybalne więzi społeczne. Czynnikiem etniczny w polityce oznacza bowiem nie tylko reprezentację interesów określonej narodowości, ale także odzwierciedla znaczenie tradycyjnych struktur rodowo-plemiennych narodowości tytułarnych, nazywanych *sub-etnicznymi*. Drugim komponentem jest proces etnopolityczny, w perspektywie antropologiczno-politologicznej traktujący politykę jako proces społeczny, w którym dostrzegamy nierówny podział władzy w społeczeństwie, walkę o władzę i wpływ władzy na dystrybucję zasobów (reprezentacja wspólnot etnicznych w organach władzy i ich wpływ na zarządzanie państwem, pielęgnacja języka, tradycji, historii, zwyczajów i trybu życia). Wystąpienie autora ma służyć dowiedzeniu związków antropologii i politologii w badaniu etnopolityki w Azji Centralnej, z wykorzystaniem literatury przedmiotu i eksperckich wywiadów pogłębionych, przeprowadzonych w dwóch krajach regionu - Kazachstanie i Kirgistanie.

Adres e-mail autora:

awierzb@onet.eu

Dr Lukasz Kaczmarek

Instytut Archeologii i Etnologii PAN Poznań

Etniczność i polityka w wielokulturowym Fidżi

W następstwie okresu kolonialnego Fidżi stało się obszarem zamieszkanym przez ludność wywodzącą się z wielu odległych kulturowo grup etnicznych. Sytuacja ta znalazła wyraźne odzwierciedlenie w systemie polityczno-prawnym, określającym status grup i jednostek w odniesieniu do pochodzenia etnicznego. Ponadto, różnice kulturowe wywierają ciągły wpływ na wzajemne relacje przedstawicieli poszczególnych grup etnicznych, zwłaszcza w sytuacji, gdy są podkreślane i manifestowane, bądź też wykorzystywane instrumentalnie do politycznych celów.

Prezentowany referat ma na celu omówienie podstawowych zależności etnopolitycznych na Fidżi z perspektywy antropologii kulturowej.

Adres e-mail autora:

lukaszito@poczta.onet.pl

„Stronniczość-obiektywizm”. Uwikłanie polityczne w badaniach tybetologicznych

Rozważania na bazie doświadczenia etnologa zajmującego się społecznością i kulturą tybetańską. W czasie wystąpienia postawię następujące pytania - zagadnienia, które zostaną poddane dyskusji ze słuchaczami:

- 1/ Czy postulat obiektywizmu w badaniach etnologicznych jest etosem nie-do-zrealizowania na obszarach konfliktów polityczno-kulturowych?
- 2/ Czy etnolog może mieć własne poglądy polityczne i równocześnie zachować obiektywizm badawczy, nie oszukując swojego sumienia? Czy etnolog ma prawo być „pro”?
- 3/ Czy etnolog może zaangażować się w pomoc charytatywną i działalność ratunkową na rzecz społeczności, którą bada i równocześnie zachować wymagany dystans i obiektywizm badawczy?
- 4/ Jak antropolodzy postrzegają ludzi zaangażowanych społecznie w pracę na rzecz grup zmarginalizowanych, a jak postrzegają zaangażowanego społecznie antropologa?
- 5/ Kiedy badacz zaczyna stawać się bardziej obiektywny? „Zakochanie” w „niewinnym tubylcu” a postrzeganie podmiotu badanego jako osoby ludzkiej.
- 6/ Obiektywizm naukowy w zderzeniu z modą na ideologie „ochrony ginących gatunków”: kiedy postawa etyczna staje się dla etnologa wyzwaniem.

Adres e-mail autorki:

aniaurb@yahoo.co.uk

Mgr Natalia Bloch

Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej UAM Poznań

Antropologa uwikłanie w politykę. Badanie uchodźców tybetańskich

Od kilku lat prowadzę badania wśród uchodźców politycznych z Tybetu, łącząc wykształcenie politologiczne z wiedzą i metodologią antropologiczną. W referacie chciałabym poruszyć problem politycznego uwikłania i zaangażowania zarazem antropologa w pracy ze społecznościami politycznie zmarginalizowanymi, jakimi są uchodźcy.

Na gruncie studiów uchodźczych pisze się o międzynarodowym reżimie uchodźczym (*International Refugee Regime*), w który uwikłane są międzynarodowe organizacje humanitarne, rządy i społeczeństwa krajów osiedlenia, narodowe i międzynarodowe organizacje pozarządowe oraz różnorakie grupy wsparcia. W ramach tego systemu powstają wzajemne zależności i relacje władzy. Antropolodzy badający uchodźców nie funkcjonują w politycznej próżni - są częścią tego reżimu, będąc zmuszeni do nieustannego negocjowania swojej pozycji wobec pozostałych partnerów.

To, co najbardziej mnie interesuje w tym uwikłaniu to konflikt pomiędzy rolą, jaką sami sobie wyznaczamy - rolą badacza, a tą, która jest nam przypisywana przez uchodźców - rolą działacza. Czy można je pogodzić? Jak to rzutuje na naszą dostępność do pola badawczego? A przede wszystkim, jaki ma to wpływ na tworzone przez nas przedstawienia uchodźców?

Adres e-mail autorki:

nattydreadi@wp.pl

Mgr Ignacy Józwiak

Szkoła Nauk Społecznych Instytutu Filozofii i Socjologii PAN - Warszawa

W czym zawinił antropolog? Auto-etnograficzne refleksje na marginesie polsko-ukraińskiego dialogu

Inspiracją dla proponowanego referatu była sytuacja z lutego bieżącego roku, kiedy to mój odczyt „Zakarpacie: spory wokół narodu, historii i terytorium” wygłoszony podczas polsko-ukraińskiej konferencji „Antropologia pogranicza. Polsko-ukraińskie sąsiedztwo” wywołał polemikę ze strony przedstawicieli lwowskiej Narodowej Akademii Nauk. Ukraińscy etnografowie wskazując na moje rzekome błędy (za jakie uznano dopuszczenie różnych interpretacji historii regionu i współczesnych koncepcji odnośnie Zakarpackich Rusinów oraz poruszenie tematyki silnego przywiązania mieszkańców Zakarpacia do regionu kosztem państwa ukraińskiego) odwoływali się do pewnych „obiektywnych”, „archeologicznych” i „genetycznych” uwarunkowań, jakie świadczyć miały ich zdaniem o przynależności Rusinów do narodu ukraińskiego, oraz niepodważalnym prawie Ukrainy do Zakarpacia. W rozmowach przewijały się motywy „separatyzmu”, „anty-ukraińskich działań wspieranych przez Rosję”, „mijanie się z obiektywną prawdą” oraz postawy etnografa wobec tych problemów.

Tego samego dnia na jednym z ukraińskich portali internetowych przeczytałem reportaż o rusińskich szkołach na Zakarpaciu, zakończony konkluzją autora: *Skoro kierownictwo obwodowych władz oświaty słabo rozoznaje się w kwestiach etnologii, ministerstwo edukacji mogło by przysłać specjalistę, który dał by im fachowy wykład o etnogenezie Ukraińców Zakarpacia wraz z badaniami Akademii Nauk, mogło by również przypomnieć mu, że pensję jak na razie wypłaca państwo ukraińskie, a nie zagraniczni sponsorzy.*

Nawiązując do rozmów z lwowskimi etnografami oraz własnych doświadczeń z terenu Zakarpacia, w swoim wystąpieniu chciałbym podzielić się refleksjami na temat różnych form uwikłania etnologii i etnologów w politykę, sposobom argumentacji samych etnologów oraz osób powołujących się na wyniki ich badań. Tematyka ta oscyluje w granicach zarówno metodyki badań, jak i polityki państwa i politycznego wykorzystania tych badań.

Adres e-mail autorki:

jozwiak@gmail.com

Wczesna antropologia i polityka w Nowej Hiszpanii (1531-1532)

Podjęte już u zarania epoki kolonialnej badania, mające na celu poznanie kultury ludów Nowego Świata, postrzega się zwykle w kontekście ideologicznych i politycznych interesów Hiszpanii. Rzadko, jeśli w ogóle, odnotowywane są próby wykorzystania tych badań przez Indian dla swoich celów. Taki *casus* dokumentują dwie wersje pewnej relacji, sporządzonej w Nowej Hiszpanii w 1531-1532 roku. Jej autorem był misjonarz-franciszkanin, któremu zlecono ustalenie i przedstawienie królowi Hiszpanii historyczno-kulturowych racji, wspierających starania jednej z córek Motecuhzomy II o uzyskanie statusu jedynej prawowitej spadkobierczyni ojca. Szeroko zakrojone badania etnograficzne, jakie zleceniobiorca przeprowadził przy tej okazji, a także skrupulatna rejestracja różnic w opiniach informatorów, stwarzają rzadką możliwość stwierdzenia, że część współpracującej z nim tubylczej arystokracji wykorzystwała sytuację do realizacji własnego planu. „Badaczowi” wmówiono zgoła fałszywy obraz tradycyjnych reguł sukcesji władzy, aby stworzyć „obiektywną” podstawę dla oryginalnego projektu politycznego – próby zażegnania kryzysu, powstałego w społecznościach indiańskich po konkwiescie, poprzez wykreowanie w Mexico-Tenochtitlanie nowej gałęzi dynastycznej, której założycielem miał być syn indiańskiej księżniczki i hiszpańskiego konkwistadora. Plan spalił na panewce, lecz zmanipulowany „materiał etnograficzny” przetrwał, będąc źródłem natchnienia niejednego bezkrytycznego antropologa i historyka.

Adres e-mail autora:
rytom@iaepan.edu.pl

Dr Joanna Bar

Katedra Badań nad Stosunkami Narodowymi i Etnicznymi Instytutu Politologii
Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków

Polityczne uwarunkowania antropologicznych i historycznych badań dziejów XX-wiecznej Ruandy

Pełna rekonstrukcja przyczyn krwawej wojny domowej, która wybuchła w Ruandzie jeszcze przed odzyskaniem jej niepodległości (1962), by z przerwami toczyć się ponad 30 lat, niemożliwa jest bez analizy stosunków społecznych, funkcjonujących tam w momencie pojawienia się Europejczyków. Ocena zakresu zmian w tej strukturze, spowodowanych polityką władz kolonialnych, najpierw niemieckich (1890-1916), a następnie belgijskich (1922-1962) stanowić może istotny wkład w wyjaśnienie tych tragicznych wydarzeń.

Czynniki, które doprowadziły do zaburzenia stabilnej dotąd konstrukcji państwowej Ruandy i które dokonały nieodwracalnych zmian w strukturze społeczeństwa ruandyjskiego, były pośrednio lub bezpośrednio związane z polityką kolonizatorów, z tym także celową polityką podkreślania - jak coraz częściej twierdzą badacze - pozornych, różnic rasowych pomiędzy rządzącymi Tutsi, a zdominowaną większością Hutu. Wyzwaniem badawczym staje się więc próba odpowiedzi na pytanie, na ile polityka wpływała na wyniki badań antropologicznych i jaki wpływ mają rzeczywiście funkcjonujące w Ruandzie stosunki społeczne na wydarzenia polityczne.

Jako antropolog z wykształcenia, a politolog z zawodu uważam, iż podobnie jak w przypadku wielu innych zagadnień badawczych, dogłębna analiza wzmiankowanych zagadnień niemożliwa jest bez przeprowadzenia badań interdyscyplinarnych, prowadzonych w tym wypadku - metodami badań politologii, historii i antropologii.

Adres e-mail autorki:

jbar@ap.krakow.pl

Dr hab. Krzysztof Gładkowski
Instytut Nauk Politycznych UW.-M. - Olsztyn

*Idealizacja, ideologizacja, indoktrynacja:
mit „ludu” w antropologii XIX i XX wieku*

W referacie chcę ukazać proces jaki dokonał się w naukach humanistycznych i społecznych w kontekście ruchu narodowego w Europie przełomu XIX i XX wieku. Proces ten był wynikiem zabiegu idealizacji, który w czasie szukania idei mogących integrować wieloetniczne narody w Europie, przekształcił się w ideologię narodowe, a te przez indoktrynację wytwarzały świadomość kolektywną społeczności europejskich. Etnografia europejska wpisała się w zjawiska nacjonalistyczne w zróżnicowany sposób. Skrajne przykłady to Niemcy z ideą „volkizmu” i „rasy panów” oraz Rosja sowiecka z ideą „narodu socjalistycznego”.

Zamierzam też ukazać historyczny zarys upolitycznienia etnografii w Polsce po II wojnie światowej.

Adres e-mail autora:
gładkowski@poczta.onet.pl

Dr Anna Kwaśniewska

Zakład Antropologii Społecznej UG - Gdańsk

O badaniach etnologicznych z polityką w tle na Kaszubach i Pomorzu w XX-leciu międzywojennym

Kaszuby i Pomorze Gdańskie w dwudziestoleciu międzywojennym znajdujące się na newralgicznym politycznie terytorium tzw. „korytarza pomorskiego” były obszarem mniej lub bardziej wyraźnej walki między Polską a Niemcami. Rywalizacja widoczna była także na polu naukowym. W nauce niemieckiej począwszy od lat 20. XX w. wykształciła się koncepcja „odrębności kulturowej tzw. Niemców wschodnich”, której poświęcono wiele publikacji. W rezultacie powstała oddzielna Ostdeutsche Volkskunde.

W 1921r. w kręgu poznańskich działaczy Związku Obrony Kresów Zachodnich powstała idea utworzenia Instytutu Bałtyckiego, placówki badawczej umacniającej polską pozycję nad Bałtykiem. Instytut powstał w 1925 r. a jego celem statutowym było „badanie stosunków gospodarczych, politycznych itp. wybrzeża bałtyckiego pod kątem związanych z nimi interesów polskich”. Jednym z priorytetów IB były badania etnologiczne. W związku z tym mimo skąpych środków lata międzywojenne były na Pomorzu, a zwłaszcza na Kaszubach okresem intensywnych badań etnologicznych prowadzonych przez profesjonalnych badaczy według obowiązujących wówczas koncepcji metodologicznych. Badania terenowe prowadzili: Józef Gajek (niestety jego *Etnografia Kaszub* nie ukazała się z powodu wybuchu II wojny światowej), Bożena Stelmachowska (niedoceniona badaczka Kaszub i Pomorza), Wanda Brzeska, Kazimierz Pietkiewicz, Ludwik Zaborcki, Jan Manugiewicz, Władysław Łęga i inni. Doradcą i konsultantem Instytutu Bałtyckiego w sprawach etnologicznych był Adam Fischer, który napisał kilka artykułów dotyczących problematyki kaszubskiej. W 1934 r. ukazała się w Toruniu pierwsza i jedyna jak dotąd monografia etnograficzna Kaszub zatytułowana *Kaszubi. Kultura ludowa i język*, autorstwa A. Fischera, F. Lorentza i T. Lehra -Sptawińskiego. Jej wersja angielska *The Cassubian Civilisation* ukazała się rok później w Londynie, z obszerną przedmową Bronisława Malinowskiego (napisał podobno tylko dwie przedmowy do książek). Polityka spowodowała, że lata międzywojenne były na Kaszubach i Pomorzu czasem nasilonych badań etnologicznych i wydawania publikacji. Inną kwestią jest to, że były to jednak badana z tezą, mającą wykazać związek kultury pomorskiej z kulturą innych regionów Polski. Polityka wpływała i wpływa na badania etnologiczne, a czytając po latach prace, trzeba pamiętać kiedy i w jakim kontekście politycznym one powstawały.

Adres e-mail autorki: Anna.kwasniewska@neostrada.pl

Problem rasy w antropologii

Zróżnicowanie wewnątrzgatunkowe człowieka traktowane jest we współczesnej antropologii jako temat tabu, co wynika wyłącznie z przesłanek po charakterze poprawności politycznej, a nie zaś z uwarunkowań biologicznych. Tymczasem zastosowanie odrębnej terminologii i zupełnie innego podejścia do taksonomii wewnątrzgatunkowej człowieka niż do reszty świata żywego nie znajduje żadnego uzasadnienia. Fakt ten należy traktować jako przejaw i dowód wielkiego kryzysu, w jakim znajduje się współczesna nauka o człowieku, zagrożona przez kreacjonistycznych pseudonaukowców spod znaku „Inteligentnego Projektu”.

Dr Marta Kania

Instytut Amerykanistyki i Studiów Polonijnych UJ

Relacje archeologii i nacjonalizmu - dyskurs przeszłości?

Kiedy po II wojnie światowej przyjęto krytyczną postawę wobec skrajnie nacjonalistycznej interpretacji przeszłości, wydawało się, że koncepcja tzw. 'archeologii nacjonalistycznej' (Trigger 1984) jest skazana na porażkę. Mimo tego, na przestrzeni XX wieku zjawisko relacji archeologii i nacjonalizmu stało się niemal naturalne, a pod jego koniec, w związku z gwałtownym wzrostem ruchów nacjonalistycznych i konfliktów etnicznych zaczęło przeżywać 'nową falę'. Analiza związków między teorią i praktyką polityczną a badaniami archeologicznymi wyznaczyła nowe pole badań; studia socjologiczne i historyczne skupiały się na problematyce związków między przeszłością, metodą odwoływania się do niej i kształtowaniem tożsamości narodowej z jej udziałem. Początek XXI wieku wniósł kolejny, niezwykle ważny aspekt w dyskusji na temat relacji łączących badania archeologiczne i świat polityki. Coraz częściej pojawiają się pytania: „do kogo należy przeszłość?” oraz „do kogo należą wyniki badań archeologicznych?”. Początek XXI wieku, bowiem to zarówno kontynuacja konfliktów zbrojnych, które przyczyniają się do unicestwienia zabytków światowego dziedzictwa kultury (Irak, Muzeum w Bagdadzie), jak i okoliczność okrągłych rocznic wielu z najciekawszych badań i odkryć archeologicznych (Machu Picchu 1911 - 2011), które poruszają drażliwe tematy zależności, dominacji, podporządkowania jednych narodów wobec innych i generują postulaty odzyskania „swoich” skarbów narodowych i swojej historii (niezwykle interesująca w tym kontekście dyskusja tocząca się między przedstawicielami Yale University a środowiskiem akademickim i politycznym Peru). W wielu przypadkach też ludność rdzenna sprzeciwia się prowadzeniu wykopaliśk lub żąda swojego w nich udziału. Mieniać się spadkobiercą i właściwym dziedzicem przeszłości pragnie decydować o badaniach, ich interpretacji i ochronie własnej spuścizny kulturowej (zjawiska te towarzyszą rozwojowi ruchów indianistycznych w Ameryce Łacińskiej).

Adres e-mail autorki:

martha.kania@uj.edu.pl

*O pożytkach interdyscyplinarności
- antropologiczne spojrzenie w politologii (na podstawie badań
w Azji Centralnej oraz na wsi polskiej)*

We współczesnych naukach humanistycznych coraz częściej obserwowana jest interdyscyplinarność. Sama politologia jest dyscypliną wyrosłą na takim gruncie. Wydaje się jednak, że dominują w niej nawiązania do historii, socjologii (w jej ilościowym wydaniu) oraz nauk prawnych. Poza metodą autobiograficzną, inne metody jakościowe są w niej używane niechętnie, a antropologia polityki na studiach politologicznych nie jest nawet przedmiotem określonym w minimum kierunku.

Jednak w przypadku niektórych badań politologicznych, jak na przykład analizy kultury politycznej, czy wchodzących w jej zakres postaw i zachowań politycznych, owocne, a nawet konieczne, wydaje się spojrzenie antropologiczne, wraz z jakościowymi metodami badań typowymi dla etnologii. W wystąpieniu autor podejmie próbę dowodzenia powyższego na podstawie własnych badań przeprowadzanych na wsi mazowieckiej oraz w Kirgistanie i Kazachstanie. Ludowe postrzeganie polskiej rzeczywistości politycznej oraz obecność w centralnoazjatyckiej polityce więzi społecznych o charakterze trybalnym i quasitrybalnym wydają się dobrymi egzemplifikacjami dla dowiedzenia niezbędności spojrzenia antropologicznego w badaniach politologicznych

Adres e-mail autora:
zaleski@tlen.pl

Krew i ziemia w polskich dyskursach politycznych

Krew i ziemia należą do najbardziej znanych symboli ideologii nacjonalistycznych XIX i XX wieku w Europie. Krew odwołuje się do zasady pokrewieństwa ludzi należących do tego samego narodu, natomiast ziemia do posiadanego przezeń terytorium. Razem stworzyły one przemożną ideę, w myśl której każdy naród ma bezwarunkowe prawo do swej ziemi. W wersji najbardziej radykalnej dogmat ten mobilizował narody do walki o własną 'przestrzeń życiową' (*Lebensraum*), często w rywalizacji z innymi narodami i ich kosztem. Prowadziło to do bezustannych konfliktów, czystek etnicznych i ludobójstwa. Nienaruszalność terytorialna stała się jednym ze standardowych pryncypiów stosunków międzypaństwowych i nawet rozpad takich krajów, jak Czechosłowacja, Jugosławia czy Związek Radziecki w latach 90. XX wieku nie prowadził do zmian granic wewnętrznych republik przekształcanych w nowe państwa. Niemniej względna trwałość granic nie spowodowała zaniku narracji o krwi i ziemi. Obrona terytorium pozostaje głównym czynnikiem mobilizującym ludzi i uruchamiającym zbiorową wyobraźnię. Nowa pozimnowojenna konstelacja polityczna tworzy ramy dla odradzania się i powielania tego typu obrazów. W przypadku Polski symbole ziemi i krwi stały się przedmiotem żywych dyskusji w trakcie negocjacji traktatu akcesyjnego do Unii Europejskiej. Dyskursy te nawiązywały do uczuć strachu i niepewności, zazwyczaj powiązanych z historycznie uwarunkowanym specjalnym statusem tzw. Ziemi Odzyskanych oraz do nierówności ekonomicznych między krajami 'starej Unii' a byłymi krajami komunistycznymi.

Adres e-mail autora:
mbuch@amu.edu.pl

Dr Anna Malewska-Szałygin

Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej UW

„Ludowe” wyobrażenia o władzy, państwie

Referat zaprezentuje wnioski kończące projekt badawczy, dotyczący wiejskich wyobrażeń o władzy i państwie. Badania terenowe, prowadzone w latach 1999-2005, w powiecie Nowy Targ, zaowocowały około 500 zapisami rozmów z mieszkańcami wsi podhalańskich. Interpretacja tych rozmów pozwoliła na zrekonstruowanie/ /skonstruowanie wyobrażeń ujawnianych, podzielanych i kształtowanych w dyskursie lokalnym. Na tej podstawie można stwierdzić, że wiejskie wyobrażenia o władzy i państwie odwołują się w znacznej mierze do codziennych doświadczeń relacji władzy w gospodarstwie rolnym, a ściślej do ich tradycyjnej interpretacji. Przeniesienie rolniczego myślenia o relacjach władzy na makroskalę państwa przynosi zaskakujące konsekwencje. Z takiej „gospodarskiej” perspektywy procesy prywatyzacji opisywane są lokalnie w kategoriach „rozkradania majątku należącego do narodu”. Ten punkt widzenia tłumaczy też narzekania na to, że „nie ma dobrego gospodarza kraju” oraz bezmiar niechęci do polityków i w ogóle władzy kolektywnej, wyrażanych w kwiecistych słowach przez naszych nowotarskich rozmówców. Wnioski zamykające omawiany projekt badawczy mają na celu lepsze zrozumienie wyobrażeń kształtujących preferencje wyborcze najslabiej wykształconych wyborców, mieszkańców wsi.

Adres e-mail autorki:

anmalsz@wp.pl

Symbolika demokratycznej sceny politycznej

Polityka jest w największej mierze sprawą symboli, które nie są jedynie perswazyjnym czy retorycznym środkiem pozwalającym uzyskać i chronić polityczną moc, która przejawia się w innej, niesymbolicznej, „realnej” płaszczyźnie rzeczywistości. Każda władza usiłuje zmonopolizować pewne emblematy i kontrolować, a nawet zarządzać używaniem innych, co ukazuje znaczenie związków między sensem a władzą, między dobrami symbolicznymi a strukturami panowania. Nie jest to oryginalna i niedostrzegana wcześniej idea. Od dawna zna ją, bowiem polityczna filozofia i antropologia. W tym sensie rekonstrukcja polityczna powinna być traktowana jako operacja symboliczna. Język władzy nigdy nie jest neutralny, nie przedstawia on rzeczywistości, ale raczej tworzy pewien jej obraz skłaniając do jego zaakceptowania. Stworzenie przestrzeni demokratycznej nie usuwa marzeń i wyobrażeń społecznych, lecz wręcz przeciwnie - pobudza ich produkcję. Symbolika występuje na demokratycznej scenie politycznej m.in. w kategorii mitów, rytuałów, wartości, gier i obrazów, przedmiotów materialnych. Twierdzenie, iż demokratyczne społeczeństwo ma własną liturgię czy mitologię, wyprowadzone jest oczywiście z bardziej ogólnej tezy, iż niemożliwy jest system polityczny oparty jedynie na racjonalnych zasadach, czyli pozbawiony symbolicznych konotacji. W swoim wystąpieniu chciałabym zaprezentować podstawowe przejawy symboliki demokratycznej sceny, ze szczególnym uwzględnieniem mitów i rytuałów, odgrywających istotną rolę w procesie legitymizacji tego systemu.

Adres e-mail autorki:

karolina.churska-nowak@wsnhid.pl

INDEKS AUTORÓW

- Bar Joanna 88
- Belyaeva Veronika 66
- Beszterda Rafał 70
- Bloch Natalia 82
- Brzezińska Anna W. 46
- Buchowski Michał 100
- Churska-Nowak Karolina 104
- Chwieduk Agnieszka 24
- Dohnal Wojciech 12
- Gawęcki Marek 36
- Gładkowski Krzysztof 90
- Grzelka Monika 34
- Halemba Agnieszka 48
- Hebisz Maria 30
- Hincz Przemysław 56
- Holda Renata 40
- Józwiak Ignacy 84
- Kabzińska Iwona 16
- Kaczmarek Łukasz 78
- Kania Marta 96
- Kotowicz-Borowy Irena 54
- Krysińska-Kaluźna Magdalena 44
- Kwaśniewska Anna 92
- Linda Katarzyna 32
- Ladykowska Agata 28
- Ladykowski Paweł 74
- Maksimowska Agata 50
- Malewska-Szatygin Anna 102
- Małowiecka Antonina 72
- Marszewski Mariusz 38
- Muciek Elżbieta 18
- Piasecki Karol 94
- Pietraszczyk Joanna 62
- Posern-Zieliński Aleksander 7, 14
- Romanowicz Anna 26
- Rudnicki Zbigniew 20
- Szczepaniak-Kroll Agnieszka 22
- Szmyt Zbigniew 68
- Szymoszyn Anna 80
- Śniadecka-Kotarska Magdalena 52
- Tomicki Ryszard 86
- Trzeciński Krzysztof 58
- Vorbrich Ryszard 40
- Wierzbicki Andrzej 76
- Załęski Piotr 98
- Ząbek Maciej 64
- Żukowski Arkadiusz 60